

Versjon 1
Dato: 1. juni 2026

Innhold

1. Sammendrag	2
2. Bakgrunn	3
2.1 Behov	4
2.2 Muligheter	4
3. Mål med programmet	5
4. Byene er forskjellige – strategiene blir forskjellige	6
4.1 Regionens sterke næringer	7
4.2 Innovasjonskapasitet	9
4.3 Entreprenøriell kapasitet	10
4.4 Erfaringer rundt drift av innovasjonssentre	10
5. Organisering av Agder innovasjonsdistrikt og de enkelte innovasjonssentrene	11
5.1 Byprofilene: fem distinkte profiler med én felles overbygning	12
6. Forsknings, utviklings- og innovasjonsprogram (FoUI-programmet)	14
7. AID organisering og styre	15
8. Kritiske suksessfaktorer og risiko	15
9. Vedlegg	17
9.1 Referanseliste	17

1. Sammendrag

Agder innovasjonsdistrikt (AID) er betegnelse på et nettverk av fem fysiske innovasjonssentre Lister, Mandal, Kristiansand, Grimstad og Arendal. Nettverket er under etablering, og dette Programnotatet beskriver strategien for igangsettelse og driftsfasen de første fem årene.

Programmet består av to deler:

1. Etablering og bemanning av fem innovasjonssentre med en antatt kostnadsramme på 100 millioner kroner frem til og med 2031. Sørlandets kompetansefond og sannsynligvis andre stiftelser vil finansiere dette.
2. Et næringsrettet forskning-, utvikling- og innovasjonsprogram (FoUI-program) med en antatt kostnadsramme på 100 millioner kroner som skal kanaliseres gjennom sentrene. FoUI-programmet er i første omgang finansiert av Sørlandets kompetansefond.

Agder
Innovasjonsdistrikt

Sentre i 5 byer
100 mill kr / 5 år
pluss
FOU program
100 mill kr / 5 år

Fem innovasjonshus sammen, med

1. **Kritisk masse**
2. **Samordning** mellom byene
3. **Fellestjenester** investornettverk, mentorer
4. **Komplementaritet**

Nettverket av innovasjonssentre er tenkt å bli en ny og viktig del av infrastrukturen for innovasjon og vekst på Sørlandet.

De skal komme i tillegg til, og ikke erstatte, eksisterende virkemidler og infrastruktur.

Agder innovasjonsdistrikt er tenkt som en åpen plattform for alle som driver med eller støtter innovasjon på Agder.

Innovasjonssentrene skal ha tre hovedaktiviteter:

1. Inkubator for oppstart- og vekstbedrifter. Dette skal skje i samarbeid med K2 Gründerlab inkubatoren i Kristiansand. K2 blir på sikt arbeidsgiver og koordinator for inkubatorbemanningen i alle sentrene.
2. Innovasjon i etablert næringsliv. Bedrifter på Agder etterspør samarbeid og støtte både til utvikling av ny kunnskap og til å ta i bruk kjent kunnskap. Det kan være prosjekter sammen med andre etablerte bedrifter, med nyetablerte bedrifter og/eller med FoU institusjonene. Det er disse aktivitetene som skal understøttes med FoUI-programmet på 100 mill. kr i femårsperioden.

3. Etablere arenaer for «uplanlagt innovasjon». Spontane ideer og prosjekter som dukker opp når mange engasjerte aktører kommer sammen under samme tak eller deltar i aktiviteter i nettverket.

Innovasjonshuset «Motion» i Mandal vil i tillegg inneholde et studiesenter.

Hvert innovasjonssenter er tenkt bemannet med to «gartnere - spesialister som driver innholdet i husene fra dag til dag, og fungerer som kompetansemeglere mellom aktørene i økosystemet. En av gartnerne skal være spesialisert innenfor industri og FoU, den andre skal fokusere på strategisk nettverksbygging og inkubatoraktiviteter i samarbeid med K2.

Lederen for AID samlokaliseres med K2 i Kristiansand.

De ulike innovasjonssentrene har en felles grunnstruktur og bemanning, men hvert senter har sine naturlige særpreg ut fra lokale forhold og særlige styrker. En viktig ambisjon med nettverket er å samspille og utnytte muligheter på kryss og tvers i regionen.

Det er aktivitetene og samarbeidet i sentrene som er det sentrale, ikke eierskapet til de fysiske lokalene. Innovasjonssentrene må ta form ut fra lokale forutsetninger og realistiske tidsskjemaer i hver av de fem byene.

Det er fortsatt en rekke praktiske tilpasninger som må løses underveis, men de grunnleggende ideene bak nettverket av innovasjonssentre ligger fast: Vi kan få økt vekst i landsdelen ved å forsterke økosystemet for innovasjon.

Agder har allerede et godt utgangspunkt i landsdelens sterke industribedrifter, og regionen har etter hvert opparbeidet god innovasjonskapasitet med bl.a. UiA, NORCE, MIL og CAIR. Det vi trenger mer av på Sørlandet - som i resten av landet, er å utvikle mer av den næringskulturen for entreprenørskap og risikovilje som kan oversette forskning til forretning og skape vekst. Gjennom innovasjonssentrene i AID ønsker vi å legge til rette for dette.

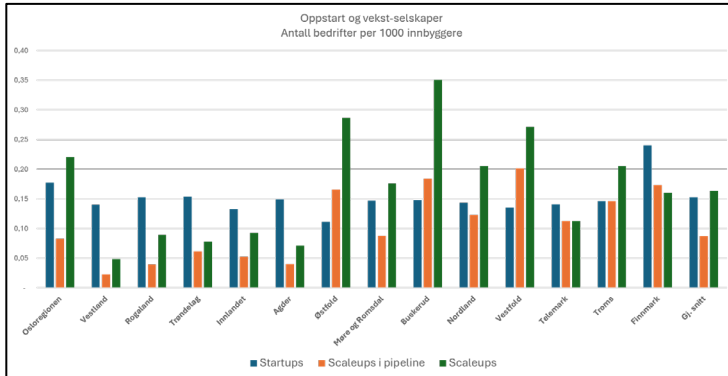
Programmet er langvarig slik at nettverket får tilstrekkelig tid til å utvikle organisering og format; og slik at kompetansefondene, academia og andre interessenter kan samle erfaringer over tid og utvikle ny kunnskap om enda sterkere og mer dynamiske innovasjonssystemer for fremtiden.

2. Bakgrunn

Ideen om å etablere et «Agder innovasjonsdistrikt» er resultatet av et forprosjekt (2024-26) som har involvert en rekke av de sentrale innovasjonsaktørene på Sørlandet. Det er Sørlandets kompetansefond som har vært initiativtaker og NHO Agder, UiA og K2 i Kristiansand som har ledet arbeidet. Dialog med næringslivet har bekreftet behovet for møteplasser av høy kvalitet og et sterkere samarbeide mellom næringslivet og FoU-institusjonene i landsdelen.

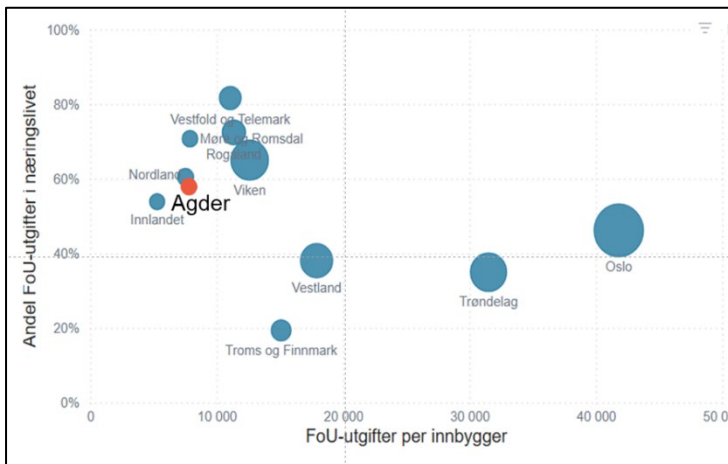
2.1 Behov

Behovet for en sterkere innsats for innovasjonsarbeidet på Agder kan også leses ut av statistikk, både for etablert næringsliv og oppstartsbedrifter:

Agder har like høy tetthet av start-ups som landsgjennomsnittet, men får bare ut halvparten så mange vekstbedrifter.

Det tyder på at det er noe ved oppvekstvilkårene for oppstartsbedriftene på som kunne vært bedre organisert (SSB, 2025).

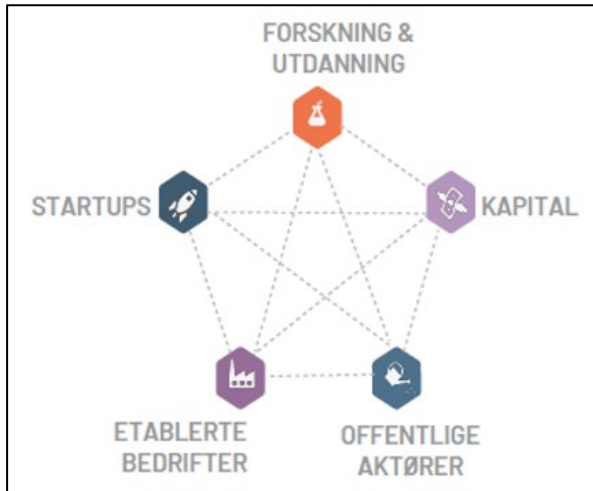
Det etablerte næringslivet på Agder har i alle år hatt tyngdepunkt innen teknologiindustri og kraftkrevende industri. Vi er altså sterke i modne næringer, og må være på vakt for ikke å bli innelåst i tradisjonelle forretningsmodeller og teknologier som er sårbare for omstilling.

I den forbindelse er det ekstra utfordrende at Agder lenge har vært blant de regionene i landet som bruker minst på formalisert FoU. Det gjelder

både offentlig og privat sektor (Norges forskningsråd, 2025).

2.2 Muligheter

Mulighetene ligger i flere aspekter. Generelt er det en økt interesse for utvikling av nasjonale og regionale økosystemer for innovasjon. Vi ser dette mønsteret blant annet i innovasjonsselskapene til de ledende universitetene i landet, såvel som hos nasjonale aktører. Det nye klyngeprogrammet til Innovasjon Norge viser for eksempel en klar dreining fra bransjebasert innovasjon og over til tenkning om økosystemer.

Innovasjonsøkosystem beskriver et aktørsett bestående av etablerte bedrifter, gründere, kapital, akademia og offentlige aktører, samt det etablerte samspillet og koblingene mellom de ulike aktørene (Budden og Murray, 2019).

Deltakelse i et moderne innovasjonssenter, der alle fem partene i økosystemet er tilstede under samme tak, kan gi betydelige fordeler sammenlignet med å drive utviklingsarbeid på egenhånd. Det gjelder både for etablerte bedrifter og oppstartsbedrifter. Deltakerne blir raskere kjent med ny forskning og nye metodikk, de implementerer dem hurtigere, og risikoen er lavere. Slike positive effekter medvirker til at innovasjonssentre (eller innovasjonsparker/innovasjonsdistrikter) er i fremmarsj, også i Norge.

- Det i dag er 24 kunnskapsparker i Norge (Menon, 2024). 15 av disse har en aktiv innovasjonsselskapsfunksjon tilvarende det vi kaller «gartnerrollen». 19 av dem har det offentlige på eiersiden, og 10 har banker eller stiftelser som medeiere. Sørlandet mangler et slikt tilbud. Nettverket av innovasjonssentrene vil kunne bli et viktig supplement til Agders samlede innovasjonsinfrastruktur, både fysisk og innholdsmessig. Og ikke minst bidra til et løft for deler av regionen som ligger utenfor Kristiansand og Arendal.
- Kompetansefondene og andre stiftelser har et vindu nå med finansiell styrke til å støtte etableringen og oppstart av innovasjonssentrene. Samtidig er dette programmet et stort løft for hele regionen, og det er flere aktører på Sørlandet med evne og vilje til å delta. Vi erkjenner at slike sentre er en del av innovasjons-infrastrukturen som ikke er vanlig eller mulig å få næringslivet til å dekke fullt ut selv.
- Mye tyder på at industrirettet IKT og automasjon vil bli et gjennomgående tema for mange innovasjonsprosjekter i årene som kommer. Industrilederne på Agder melder om behov for raskere digitalisering i engineering og produksjon. Regionens forskningskapasitet med bl.a. UiA og NORCE, CAIR og MIL er totalt sett ikke stor i nasjonal målestokk, men forholdsvis sterkest nettopp på industrirettet kunnskap og kompetanse som næringslivet etterspør. I tillegg har Agder en liten, men voksende sektor av unge tech-bedrifter som kan bidra (Menon, 2024).

3. Mål med programmet

Det overordnede målet er å få flere vekstbedrifter, høyere produktivitet og vekst i det etablerte næringslivet på Agder.

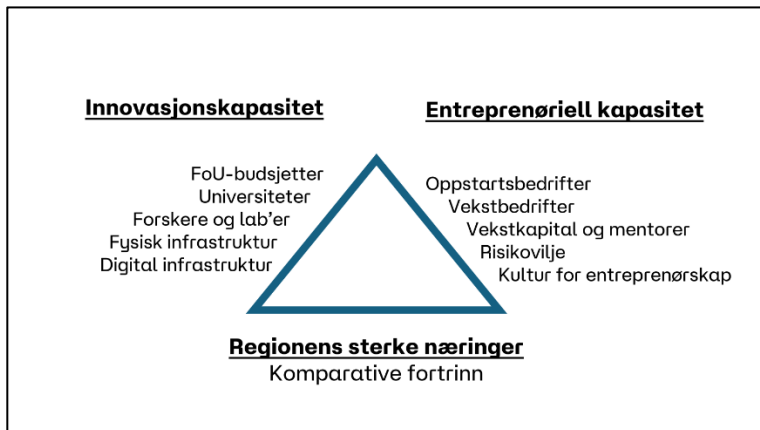
- For **oppstartsbedriftene** er det et mål å oppnå raskere skalering.
- For **det etablerte næringslivets** del er målet å øke innovasjonshastigheten. Spesielt er det et uttalt behov for å akselerere digitalisering og automasjon for å beholde konkurransekraft.
- For **FoU institusjonene** vil aktivitet og prosjekter i regi av innovasjonssentrene øke omfang og dybde i det langsiktige samarbeid med bedriftene, både de nye og de etablerte.
- For **investorer** vil innovasjonssentrene bli en møteplass og arena for å bli kjent med, investere i, og hjelpe til å utvikle kommende vekstbedrifter. Det er behov for mer såkornkapital på Agder, og det må være en ambisjon at kapitaltilgangen til vekstbedriftene etter hvert får nødvendig kritisk masse uten å være avhengig av offentlig påfyll.
- For **virkemiddelapparatet, offentlige aktører og stiftelser** med fokus på samfunnsutvikling i Agder er det en oppgave å redusere en markedssvikt som gjør at samfunnsøkonomisk lønnsom innovasjon ikke skjer av seg selv. Vi finansierer det som er for risikabelt for én aktør, men som gir verdi for mange.

Samtidig innebærer programmet en unik mulighet for stiftelsenes og det øvrige virkemiddelapparatets interne læring:

- Om fem år har vi prøvd og testet implementering av et innovasjonsøkosystem som metode i vår næringsmessig relativt tynne region, og kan svare på: virker dette også i småbyer på Sørlandet? For hvem virker det, hvorfor virker det eller hvorfor virker det ikke?
- Den sentrale virkemåten i økosystemer og nettverk er kunnskapsdelingen og hastigheten denne skjer i. Den er naturlig større i større byer. Vi ønsker å vite hva slags kompensierende tiltak som kan settes inn i næringsmessig tynne regioner som Agder. Hva er det optimale antallet gartnere og aktiviteter, kvaliteten på aktivitetene, miksen av aktører, sirkulering av folk og nettverk, osv.
- Om noen år vil aktørene i næringslivet, academia og virkemiddelapparatet ha fått en adskillig mer utviklet innsikt om sammensetningen og dynamikken i det regionale innovasjonssystemet og kan bedre samkjøre og tilpasse policy fremover.

4. Byene er forskjellige – strategiene blir forskjellige

Vi kan anvende Massachusetts Institute of Technology (MIT) sitt rammeverk for analyse av regionens og de enkelte byenes utgangspunkt for øket vekst gjennom innovasjon.

MITs modell for innovasjonsdrevet vekst i en region / by (Budden og Murray, 2024)

Modellen har tre fasetter:

1. Hvilke næringer er regionens (eller byens) komparative fortrinn?
2. Har vi tilstrekkelig innovasjonskapasitet, dvs. de materielle forutsetningene for innovasjon?
3. Har vi tilstrekkelig entreprenøriell kapasitet, altså iverksetter-evnen og kulturen som kan gjøre forretning ut av forskning?

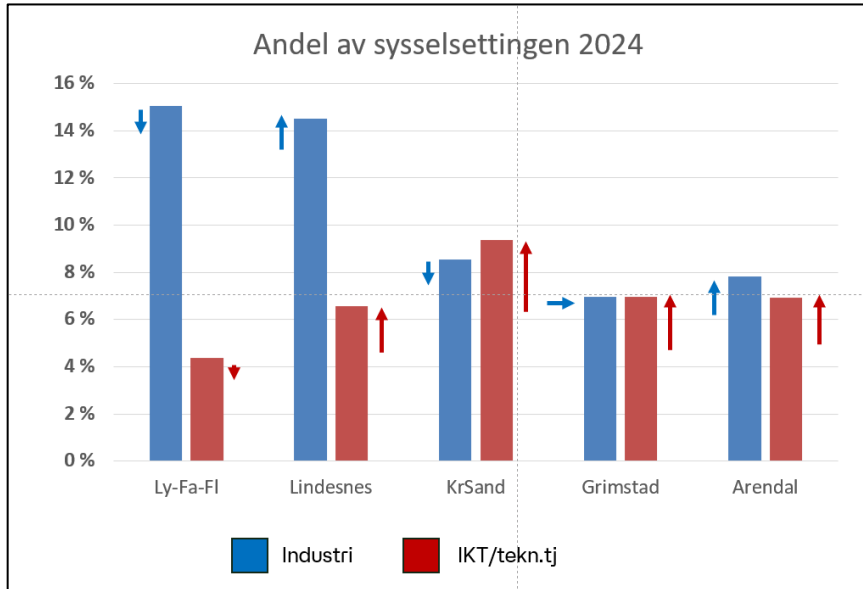
Generelt i Norge og på Sørlandet har vi mye av den materielle infrastrukturen for kompetanse og innovasjon på plass (og dette var også et hovedformål bak etableringen av kompetansefondene for 25 år siden). Men det står noe dårligere til med den entreprenørielle kapasiteten, det gjelder både for landet som helhet og for Agder.

Et viktig premiss for innovasjonssentrene er derfor å tilrettelegge for å utvikle en sterkere kultur for entreprenørskap og risikovilje, samt å kunne tiltrekke mer vekstkapital.

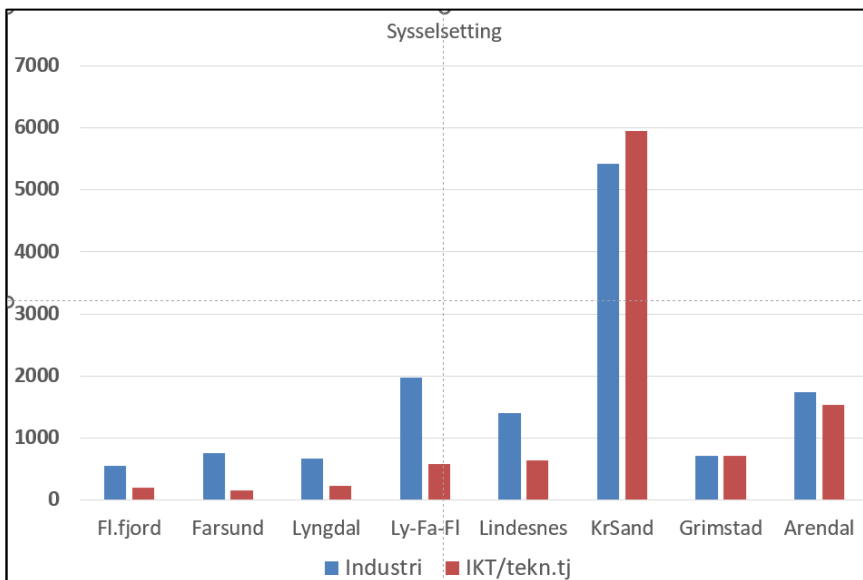
4.1 Regionens sterke næringer

Modellen starter med å identifisere regionens sterke næringer. Tanken er at fremtidig nyskaping vil i stor grad ta utgangspunkt i de komparative fortrinn vi allerede innehar. Agder har alltid vært kjent som en industriregion, men som vi ser er industrien ujevnt fordelt i fylket. Fra Mandal og vestover er industriettheten dobbelt så stor som landsgjennomsnittet og dobbelt så stor som i Grimstad og Arendal.

Fra Kristiansand og østover er det riktigere å si at det er to dominerende teknologinæringer: sysselsettingen i KIFT-næringene (kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting) er blitt like stor som industrien, og disse næringene vokser. Det er også i disse nye kunnskapsnæringene at vi finner flesteparten av de nye oppstartsbedriftene og vekstbedriftene på Sørlandet.

Pilene viser endringene i perioden 2017-2024 (SSB, 2026).

Bildet blir annerledes når ser vi ser på absolutte sysselsettingstall i stedet for andeler.

Listerbyene er små hver for seg, og må slå seg sammen for å lage et innovasjonssenter med tilstrekkelig størrelse. Kristiansand er ikke bare størst i antall ansatte i disse to basisnæringene, det er også i Kristiansand at vi finner flest store bedrifter. Kristiansand har 50 bedrifter med mer enn 100 ansatte, mens Lindesnes har 5, og Grimstad har 3. Store bedrifter investerer mer i innovasjon enn små.

På Agder har vi i følge en Menonrapport fra 2024, i alt ca. 100 innovasjonsdrevne oppstartsbedrifter og 100 vekstbedrifter. Disse er geografisk sett noenlunde jevnt fordelt i forhold til befolkningen. Det innebærer at man kan forvente å finne i størrelsesorden 15-20 relevante oppstarts- og vekstbedrifter i Lyngdal, Farsund og Flekkefjord til sammen. Dette er bare så vidt nok for å engasjere en «vekstgartner» i innovasjonssenteret. Situasjonen er den samme også i Lindesnes og i Grimstad. På den annen side har man i Lister og Lindesnes et større FoU-potensiale fra de lokale industribedriftene enn det vi finner i Grimstad.

4.2 Innovasjonskapasitet

FoU-institusjonene befinner seg i Kristiansand og Grimstad. Her har vi FoU-kapasitet som kunne tas i bruk i større grad, over hele fylket. MIL laben i Grimstad har ledig kapasitet og få kunder øst i Agder. NORCE har spisskompetanse innen mange av de digitale temaene som etterspørres. Mange uttrykker ønske om enda tettere samarbeid mellom forskning og næringsliv.

Men til tross for et godt utbygd tilbud bruker Agderbedriftene lite penger på formalisert FoU. Mesteparten av FoU-innsatsen gjøres med interne krefter. Dette har sine fordeler når det gjelder det inkrementelle, kontinuerlige forbedringsarbeidet, men utfordres når vi står over blant annet et digitalt skifte hvor særlig SMB ofte har begrenset med intern spisskompetanse.

Det er helt på marginen at Grimstad pr. i dag har stort nok tilfang av gründere, og tilstrekkelig FoU- etterspørsel fra det lokale næringslivet, til å forsvare etablering av et nytt innovasjonssenter. Samtidig hadde det helt klart vært nyttig om FoU institusjonene i Campus Grimstad kunne etablere et fokusert «koblingskontor» i innovasjonssenteret, som

- Kobler FoU ifra UiA, NORCE, CAIR og MIL inn i innovasjonssentrene
- Driver teknologi-overføring
- Mobiliserer studenter og forskere
- Støtter CAIR som KI-motor for regionen

Grimstad bør kunne bli FoU-ryggraden i Agder innovasjonsdistrikt. Grimstad minner litt om Trondheim frem til 1990 tallet: fremragende FoU institusjoner, men lite entreprenørskap. I Trondheim ble et av tiltakene opprettelse av NTNU Entreprenørskapslinjen. Grimstad og UiA har antakelig et uutnyttet potensial i så måte.

Gartnerne på sin side har også en koblingsrolle for å bringe forskningen inn i innovasjonssentrene. Sentrene kan gjennom FoU-programmet bidra med direkte støtte og søknader om nasjonale forskningsmidler. Begge deler vil kunne sette fart på innovasjonsarbeidet. Dette gjelder både frembringelse av ny forskningsbasert kunnskap, og implementering av kjent kunnskap i bedriftene.

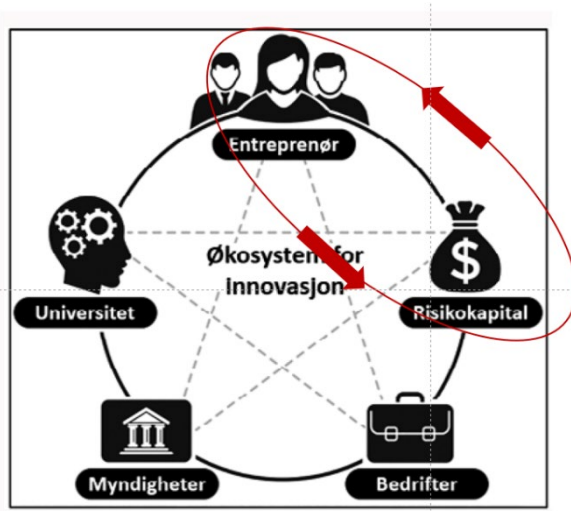
Gartnerne i innovasjonssentrene bidrar med:

- Koble bedrifter til UiA, NORCE, CAIR og MIL o.a.;
- søknadsskriving;
- drive felles FoU- og implementeringsprosjekter, åpen innovasjon;
- organisere utstyrsdeling, “mobile testceller”, sensor-kit, osv.;
- tilrettelegge for pilotering og demonstrasjon og implementering i fabrikk; og
- støtte bedrifter som skal ta i bruk KI/ML/robotikk.

Vi har mye av FoU-infrastrukturen som skal til på Sørlandet, men vi kan organisere og forsterke koblingen mellom tilbud og etterspørsel bedre.

4.3 Entreprenøriell kapasitet

Her tenker vi på «entreprenøriell» ikke kun som «gründere», men mer generelt som «iverksettere». Det kan være både store og små bedrifter, nye og gamle. Mens innovasjonskapasitet stort sett kan kjøpes for penger, er entreprenøriell kapasitet mer kulturelt betinget, og må utvikles «bottom-up». Et strategisk mål for innovasjonssentrene og AID er derfor å legge til rette for at man utvikler en sterkere kultur for entreprenørskap og risikovilje.

Samtidig må det også gjøres konkrete grep for å få mer vekstkraft til regionen. Hvorvidt dette forholdet skyldes mangel på kapital eller mangel på gode investeringsobjekter er gjenstand for diskusjon. Kanskje er begge deler sant og at det har oppstått en slags likevekt mellom tilbud og etterspørsel på et for lavt nivå.

Skal vi bryte denne sirkelen er det påkrevd at offentlige aktører og stiftelsene tilfører såkornkapital over en periode, som i sin tur kan lokke frem mer privat kapital. SKF har bidradd med egenkapital til regionens såkorn fond i mange år. Det langsiktige målet må være at systemet blir selvfinansierende.

Målet: vellykkede grundere blir neste generasjons investorer og mentorer.

Om det er lite såkornkapital på Agder totalt, så er det i alle fall lite på flankene i fylket. Det er således neppe bærekraftig at hvert av innovasjonssentrene skal operere med sitt eget såkornfond. Kapitalinnhenting og pleiing av investornettverk og mentornettverk bør samkjøres mellom innovasjonssentrene.

«The Foundry»-arrangementet i Mandal (tidligere Slush'd) har utviklet seg til å bli en nasjonal arena for investeringskapital og oppstartsvirksomheter. Både K2 og the Foundry har koblinger til blant annet StartUpLab miljøet i Oslo som også muliggjør link mellom nasjonale start-up og Venture Capital investorer og lokale selskaper.

Men til tross for ulike forutsetninger for kapitaltilgang og inkubatorer, så er forekomsten av vekstbedrifter overraskende likt fordelt mellom delregionene på Agder (Menon, 2024). Det gir grunn til en viss optimisme når det gjelder inkubatoraktivitetene og potensialet for å få flere vekstbedrifter i de forskjellige innovasjonssentrene og byene.

4.4 Erfaringer rundt drift av innovasjonssentre

Innovasjonssentre og kunnskapsparke har vært en del av virkemiddelapparatet i minst 20 år. Ikke alle har vært like vellykket. En grunnleggende erfaring er at bygget i seg selv lager ikke innovasjon. Det er to sentrale krav som må oppfylles:

1. For det første at huset har **rett miks av leietakere**. Innovasjonssenteret er for dem som driver med innovasjon, og er ikke et coworkx eller kontorhotell. Dette kan være utfordrende å få til spesielt på mindre steder. Det er mange eksempler på at huseieren ønsker å øke leieinntektene ved å løsne på inntakskravene og dermed vanner man ut konseptet så mye at prosjektet feiler. Erfaringen er at huseier må ta et langvarig tidsperspektiv for denne type eiendomsutvikling. Det er likevel viktig at oppgaven med å leie ut lokalene gjøres av huseier. Det kreves profesjonell husadministrasjon noe som vil ta for mye tid for innholdsleverandørene (gartnerne) i huset.
2. Men selv om man får rett miks av leietakere så skjer ikke innovasjonen av seg selv. **Det kreves gartnere i økosystemet**; noen som sørger for at det er puls i huset og nyttige aktiviteter som gjør at man får en opplevelse av «Fear of Missing Out» dersom man ikke er med. Vi tror det trengs to gartnere i hvert innovasjonssenter. Man regner ofte at en gartner kan betjene inntil 20-25 vekstbedrifter. Dette er den størrelsesorden unge bedrifter vi kan sikte på i de små byene. I tillegg er det en «FoUI» gartner som primært har ansvaret for de etablerte bedriftene. Erfaringsmessig er det gjerne bare en håndfull av de ledende bedriftene i en by som går aktivt inn i den type fellesaktiviteter vi snakker om her. Samtidig er det stor gruppe av mindre og mellomstore bedrifter som har potensiale til å bli med på aktivitetene. Erfaringen fra Sinpro nettverket i Mandal er at en «FoUI gartner» kan koordinere rundt 20-30 bedrifter med en slik miks av store og små medlemmer.

Akkurat som i landet forøvrig har også Agder et ubrukt potensial i å **styrke koblingene mellom oppstartsbedrifter og etablert næringsliv**. Større bedrifter sitter på markedsadgang, kapital og industriell kunnskap – mens start-ups bringer ny teknologi og vilje til å prøve nytt. Der hvor dette samarbeidet fungerer, er det til fordel for begge. Innovasjonssentrene skal aktivt fasilitere slike koblinger og gjøre det enkelt for etablerte bedrifter å ta i bruk løsninger fra start-ups i regionen.

De siste to-tre årene har innovasjonssenter planene vært utforsket og utviklet sammen med andre aktører i Agder, herunder spesielt NHO Agder, UiA og K2 Gründerlab inkubatoren i Kristiansand. En rekke offentlige aktører og næringsnettverk har også vært med og gitt innspill underveis. Det har vært ekskursjoner og samlinger, det er lest rapporter og skrevet rapporter. I parallell har kompetansefondet etablert et eget ekspertråd/referansegruppe med deltakere fra næringsliv og academia. Konklusjonen fra arbeidet kan kanskje enkelt sammenfattes slik: innovasjonssentrene kommer, det er bare et spørsmål om tid og hvordan vi ønsker å rigge det på Sørlandet.

5. Organisering av Agder innovasjonsdistrikt og de enkelte innovasjonssentrene

Agders styrke ligger ikke i én dominerende by, men i arbeidsdeling, nettverk mellom byene, og kobling mellom næring og academia.

Arbeidsdeling er sentralt. Hvert enkelt av innovasjonssentrene vil naturlig nok ha ulikt tilfang av vekstbedrifter og FoUI-prosjekter. Hensikten med Agder innovasjonsdistrikt overbygningen er at oppgaver som blir for små på hvert sted samles, både for kostnadsbesparelse og kvalitet. Koordinatorfunksjonene organiseres fysisk sammen med K2 i Kristiansand.

Agder innovasjonsdistrikt (AID) posisjonerer seg tematisk i stor grad innen industriell digitalisering og KI. Dette er det feltet der regionen har sammenfallende styrker: etterspørsel fra industrien, voksende startup-aktivitet og forankring til academia og testsentre gjennom CAIR, MIL, UiA og NORCE.

Kjernen i konseptet er fem innovasjonssentre – én per node/by – organisert etter MIT-modellens fem aktørgrupper: gründere og vekstbedrifter, etablert næringsliv, academia, investorer og mentorer, samt virkemiddelapparatet. Innovasjonssentrene skal ikke være kontorhoteller, men levende møteplasser med relevante leietakere, høy aktivitet og tydelig medvirkning fra næringslivet.

Gartnerfunksjonen ledes av AID AS sin direktør og utføres av et lite, men høykompetent lag med komplementær bakgrunn: inkubasjon og tidligfase på den ene siden, industriell FoUI-megling på den andre. Gartnernes primære oppgave er å skape energi, nettverk og deal flow – ikke administrasjon. Eiendomsforvaltning skiller ut som en separat funksjon.

5.1 Byprofilene: fem distinkte profiler med én felles overbygning

Lister-noden

Listerregionen har dobbelt så høy industriandel som landsgjennomsnittet, men ganske svak KIFT-sektor. Flere av bedriftene i regionen er utenlandsk eid med FoU-avdelinger i utlandet, noe som delvis forklarer regionens lave FoU-investeringer.

Det finnes i dag ingen spesialisert industrikobler tilsvarende Sinpro-nettverket i Mandal, men Lister Næringsforening er gjenopplivet og næringslivslederne har uttrykt klar interesse for et innovasjonssenter med høy faglig kvalitet og praktisk innretning mot digitalisering og automatisering. I tillegg finner vi innovasjonsselskapet Lister Nyskaping som næringshage i det statlige næringshageprogrammet, og har blant annet en samarbeidsavtale med MIL om FoU, teknologikvalifisering og demonstrasjon.

I tillegg til industrien er det i Lister vokst frem et relativt nytt kompetansemiljø innen landbasert akvakultur. Innakva- klyngen er i sterk vekst, og det investeres betydelig i forskning på Hausvik samt i nye produksjonsanlegg i hundremillioners klassen i Farsund. En interessant fellesnevner mellom landbasert oppdrett og prosessindustrien er behovet for noen av de samme teknologiene: sensorer, overvåking, prediktivt vedlikehold og automatisering. Listernoden kan dermed få to næringsmessige bein å stå på – industri og akvakultur.

Næringslivet etterspør konkret hjelp til digitalisering, robotisering, automatisering og prediktivt vedlikehold – og ønsker både utviklings-FoU og implementeringsstøtte. Gartnerprofilen i Lister bør vektlegge industri- og teknologierfaring tyngre enn i de øvrige nodene.

Mandal/Lindesnes-noden

Lindesnes er også en sterk industrikommune, men her er halvparten av sysselsettingen i industrien konsentrert i en bedrift; GE Healthcare. Mandal noden kan bygges videre på gode erfaringer fra Sinpro-nettverket for industrien, næringshagen, og nå også the Foundry konferansen.

Innovasjonshuset «Motion» skal stå ferdig vinteren 2027 og her er man godt i gang med en leietakermik med både etablerte og nye bedrifter. Et bedre tilbud til start-ups har vært etterlyst i Mandal. Mandal har også manglet et godt tilbud på etter- og videreutdanning (studiesenter).

Kristiansand-noden

Kristiansand er regionens næringsmessige tyngdepunkt med 5 500 industriansatte og 6 000 ansatte i KIFT næringene. 50 av Kristiansandsbedriftene har over 100 ansatte. K2-inkubatoren holder til i lokaler eid av Skeie Eiendom og er allerede operativ med et tidligfasefond på 17,5 mill. kroner.

Diginklyngen samler IKT-næringslivet og representerer et viktig nettverk for noden. NODE- og Eyde-klyngene tilsvarende for industri. Kristiansand har flere inkubatormiljøer, blant annet Oxidane Venture, som er en viktig medspiller i byens økosystem.

Kristiansandsaktørene etterlyser spesielt bedre kapitalgang for tidligfase investeringer.

Grimstad-noden

Grimstad er paradoksnoden: Akademisk rik, men næringsmessig relativt fattig – i alle fall i privat sektor. UiA Campus Grimstad huser CAIR (1 av 3 av UiAs prioriterte forskningssentre), MIL (mekatronikk og industriell automatisering), I4Helse, NORCE og om lag 2 000 ingeniørstudenter; samt Motion Lab, Future Materials, og det kommende universitetssykehjemmet. Lokalt næringsliv er preget av et lite antall store aktører, inkludert Nymo-verftet og JBU-konsernets eiendomsvirksomhet.

JBU og UiA vurderer å etablere et innovasjonssenter på Campus Grimstad. Bygget kan plasseres i umiddelbar nærhet til UiA Grimstads hovedinngang og MIL-laboratoriet. Dette vil kunne bli en meget god lokalisering for kobling mellom næringsliv og academia. Ferdigstilling er mulig om ca. to år, midlertidige lokaler på campus er tilgjengelige fra nå. Grimstadnoden kan utnytte sin sterke innovasjonskapasitet til å bli tech-leverandør til hele regionen og AID. Her er også et latent entreprenørskapspotensial i byens 2000 teknologistudenter.

Gartnerprofilen i Grimstad bør vektlegge akademisk kommersialisering og tidligfase-investering.

Arendal-noden

Arendal har 11 bedrifter med over 100 ansatte og et sterkt teknologimiljø bl.a. rundt Kitron, Gard og Fossekompaniet. Næringslivets tilbakemeldinger kan tyde på at Kunnskapshavna i Eureka-bygget per i dag ikke har tilstrekkelig attraktivitet eller gartnerressurser, slik at enkelte har tatt til orde for å etablere et nytt innovasjonssenter, mer sentralt rundt Pollen.

Byattraktivitet og evnen til å tiltrekke talenter har vært viktig i Arendal, sammen med hands-on støtte til implementering av teknologi i SMB bedriftene.

6. Forsknings, utviklings- og innovasjonsprogram (FoUI-programmet)

Sørlandets Kompetansefond har bevilget 100 millioner kroner fordelt over fem år, til et næringsdrevet FOUI program.

Programmet skal bidra til økt innovasjon og flere vekstorienterte virksomheter i Agder gjennom støtte til forpliktende FoUI-samarbeid mellom næringsliv, entreprenører, kapitalmiljøer, forskningsaktører og offentlige aktører.

FoUI-programmet er en viktig aktivitet i AID-satsingen og drives etter etterspørselsdrevet logikk: næringslivet definerer behovene sammen med gartnerne, SKF vil sammen med fagråd beslutte finansiering, MIL og de øvrige FoU-institusjonene engasjeres i programmet. Søknader skal i hovedsak kanaliseres gjennom innovasjonssentrene, hvor gartnerne gis en koordinerende rolle i å formidle behov for å sikre at prosjektene reflekterer næringslivets faktiske behov.

Fordelingen er tentativt fordelt på tre tematiske innretninger:

- 50 mill. kr til næringsdrevet FoU-prosjekter; større samarbeidsprosjekter innen prioriterte områder som Industri 5.0, automatisering, robotisering, digital produksjon og tilgrensende teknologier. Fortrinnsvis én etablert industribedrift med operativ rolle, én entreprenør eller nyetablert virksomhet, og én forsknings- eller kunnskapsinstitusjon sammen.
- 25 mill. kr til kommersialisering og spinouts. Ordningen skal bidra til å utvikle nye virksomheter basert på teknologi og kompetanse fra etablert industri eller forskningsmiljøer i regionen.
- 25 mill. kr til implementeringsstøtte av kjent teknologi; ta vellykkede piloter til full drift i bedriftene hvor SKF kan gå inn med samfinansiering i selskaper som har oppnådd industriell pilot og som trenger eksternt partnerskap for å sette pilotforsøk i varig drift.

Matching med Skattefunn, Innovasjon Norge og EU Horisont o.a. er et mål. AID er et mobiliserings-/avrisikingslag som også skal utløse nasjonale/EU-midler, ikke bare erstatte disse. De 100 millionene bør kunne utløse opptil tilsvarende ekstern kapital.

Det vil være avgjørende at innretningen på FoUI-programmet knytter forskningen (både instituttene og universitetene) og næringslivet tett sammen, og fungerer som et virkemiddel for å øke sannsynligheten for at forskningen blir til kommersialisering og verdiskapning. Det vil være krav om bruk av innovasjonssentrene som mobiliserende arena, særlig for å definere relevante problemstillinger og samarbeidende aktører. I tillegg både bistand til søknadsskriving og ved innvilget prosjekt, bidra til å spre kunnskapen i regionen. Prosjektene må helt fra forprosjekt tydelig definere hvordan resultatene skal deles og implementeres.

Type prosjekter:

1. Forprosjekt: 1-årig prosjekter på opptil 1 million kroner. 50% støtteintensitet under EØS Gruppeunntak «Forundersøkelser».

2. Hovedprosjekt: 3 år maksimalt 10 millioner kroner. Strengere krav til FoUI-høyde og skalerbart.

Alle støttetildelinger behandles av SKF og er underlagt EØS-regelverket for statsstøtte (GBER (EUs alminnelige gruppeunntak) art. 25 – 30 med egne støtteberettigede kostnader og intensitet). SKF legger opp til å kunne behandle søknader om FoUI-støtte løpende gjennom året på ordinære styremøter.

Etter fem år skal FoUI-programmet ha bidratt til:

- Økt privat kapital mobilisert til FoU og kommersialisering.
- Flere industrielle spin-outs fra regionen.
- Flere vekstorienterte teknologiselskaper.
- Økt samarbeid mellom industri, entreprenører og forskningsmiljøer.
- Styrket regional forankring av teknologisk utvikling

7. AID organisering og styre

AID organiseres som et non-profit AS.

Styret bør være representativt for hele regionen og alle aktørene i innovasjons økosystemet, samt finansørene. Styret bør være operativt innrettet og møtes relativt ofte. K2 møter fast i styremøtene.

I tillegg opprettholdes et regionalt råd («forumet») med representanter fra kommuner, fylkeskommune, NHO, klynger og FoU-institusjoner. Rådet møtes to ganger per år og blir et bidrag til å sikre og utvikle den regionale forankringen i de kommende oppstartsårene for AID.

8. Kritiske suksessfaktorer og risiko

Det er en rekke faktorer som blir viktige for at satsingen skal lykkes, blant annet:

- Gartnerkvalitet: To fremragende gartnere per node er viktigere enn nodestørrelse. Rekruttering er den viktigste operative oppgaven i år 1.
- Etterspørselsdrevet FoU og innovasjon: FoUI-programmet må forvaltes slik at næringslivet, ikke forskningsinstitusjonene, definerer prosjektene. Aktivitetene må ha en akseptabel pay-back for både nytt og eksisterende næringsliv.
- Regional kapitalvekst: K2-fondet bør skaleres. Fondsvekst og deal flow forsterker hverandre, begge må stimuleres parallelt.

- MIL: bruke MILs nasjonale katapultkapasitet regionalt gjennom AID.

Noen risikofaktorer vil være: underkritisk masse i de minste byene, kontorfokus i stedet for aktivitetsfokus, manglende forankring hos næringslivet, og at FoUI-programmet glir mot push-drevet akademisk logikk.

Disse risikoene vil vi prøve å adressere blant annet gjennom tydelig mandat til gartnerne, etterspørselsdrevet programdesign og evalueringer underveis.

9. Vedlegg

9.1 Referanseliste

SSB. (2025). *Fra oppstart til vekst.*

https://www.ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/virksomheter-og-foretak/artikler/fra-oppstart-til-vekst/_/attachment/inline/287e0b5f-990f-4179-9063-c84c22e52eec:f0a4d1f79e60c4716e1e8425456dc65519662455/RAPP2025-20.pdf

Norges forskningsråd. (2025). *Indikatorrapporten.*

<https://www.forskningsradet.no/indikatorrapporten/indikatorrapporten-dokument/>

Budden, P. og Murray, F. (2019). MIT's Stakeholder Framework for Building and Accelerating Innovation Ecosystems.

<https://andeglobal.org/publication/mits-stakeholder-framework-for-building-accelerating-innovation-ecosystems/>

Menon Economics. (2024). *Delrapport 2 Eierskap og organisering av kunnskapspark i Campus Kristiansund.*

https://knn.no/uploads/userfiles/files/Rapport%20nr%20%20Eierskap%20og%20organisering%20endelig%20rev_2.pdf

Menon Economics. (2024). *Startups og scaleups i Agder.*

<https://menon.no/prosjekter/startups-og-scaleups-i-agder>

MIT REAP. (2024). *Assessing the System & Capacities in 'innovation-driven entrepreneurial' (IDE) Ecosystems.*

https://reap.mit.edu/assets/Assessing-System-and-Capacities-in-IDE-Ecosystems_0724.pdf

SSB. (2026). *13470: Sysselsatte per 4. kvartal, etter næring (SN2007), år og region.*

<https://www.ssb.no/statbank/table/13470>